

Gyűjtő: SZENDREY AKOS

Gyűjtés ideje: 1961.

TART.: NÉPHIT, HIEDELMEK, BABONÁS TÖRTÉNETEK
MARCALI KÖRNYÉKEKRŐL

59 lap

Földrajzi mutató: MARCALI KÖRNYÉKE ITASKA

Számmutató: XI
XIX, A, 1,

Iratgyűjtő

MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRNOZÁS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK 955-05 TÉTELE ALÓL

EA 6973.

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM. KAPOSVÁR

955.

luc

Néplit

S. M. Millekötet

①

EA 6973

Diplom T.

RIPPL-RÓNAI MUZEUM. KAPOSVÁR

J e l e n t é s

1961. július 23 - augusztus 6-ig végzett néprajzi gyűjtésről.

Gyűjtés helye : Somogyszentpál, Táska, Kundpuszta, Marcali

Gyűjtés ideje : 1961. VII. 23 - augusztus 2.

Gyűjtés tárgya : Korábbi gyűjtés kiegészítése, főleg a gazdálkodás, állattartás, növénytermesztéssel kapcsolatos szokás és néphit anyagának összegyűjtése.
Az ember-és természetfeletti lényekre vonatkozó babonás történetek gyűjtése, pásztorok hiedelem-
anyaga.

1961. augusztus 10.

Szendrey Ákos

EA 119/1961.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 1
Palkó Mártonné, 57.é.

EA 6973

Duplum T.

Temetés

Amikor a halottat kivitték a házból, akkor mögötte a benn levő székeket mind fölborogatták, kinyitották az ablakot és kisépérték a szemetet. Rendszeresen egy távolabbi rokon csinálta, aki nem ment ki a temetésre. Majd azután később rendbe rakott mindent és megterítette az asztalt a torra.

A torba csak meghívottak mentek el, a temetés után szólította meg egyik közeli rokon azokat, akiket meghívtak a torba. Ma már a temetés után elköszönnek sz csak a legközelebbiek mennek el a halottas házhoz. Régen megtartották a tort, rendszeresen paprikás húst készítettek és bort adtak hozzá.

Az ételek elfogyasztása után kevés ideig beszélgettek, majd után csendesen eltávoztak.

EA 27/1962.

Enl. 1962 FEB 21
Rus

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 2
Palkó Mártonné, 57.é.

Temetés

Fiatal lány vagy legény temetésekor már mondtam, hogy hogyan öltöztették fel a halottat, kapott virágkoszorút is, mintha menyasszonyt vagy vőlegényt öltöztettek volna.

Régen amikor vállon vagy szentmihály lován vitték ki a halottakat, akkor a lányhalottat a legények vitték és fehér szalagot kötöttek a vállukra, mint a vőfélyeknek volt. A legényhalottat meg fehér ruhába öltözött leányok kísérték és a legények vitték a koporsót.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 2
Palkó Mártonné, 57.é.

Temetés

A pap beszéltelte a halottat, akkor letakarták a szemfedővel és ráborították a koporsófedelelet, leszögezték.

Megindult a menet a temetőbe.

Elöl ment a pap a gyerekekkel. A koporsó után mentek a legközelebbi hozzátartozók, majd a többi kísérők.

A temetőbeli szertartás elvégzése után mindenki odament a sírhoz és egy marék földet dobott a sírba. Azt mondták ezzel könnyebben felejtí a halottat.

Rendes szokás, hogy a temetés befejezte után felkeresik a temetőben fekvő hozzátartozók sírját, igazgatnak rajta, majd imádkoznak.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 4
Palkó Mártonné, 57.é.

Temetés

Régen arokonságból kerültek ki a sirásók. Amikor tudtuladták a halál bekövetkezését, akkor kérték meg a sirásókat is. Ma már rendszeren fizetett sirásó van.

Régen a sirt nem ásták ki teljesen a temetés előtti napon, de hogy miért nem, azt már nem tudja senki. Azt mondják, hogy homokos a talaj, beomlana. Ezért nem ásnak padmajt sem.

A sirásók meg voltak hívva a torra is. Reggel amikor indultak ki a temetőbe a sirt megásni, előbb bementek a halottas házba, ott kaptak reggelit, hozzá pálinkát.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 5
Palkó Mártonné, 57.é.

Temetés

Este rendszeren többen is összegyűltek a halottas háznál virrasztásra. Leginkább asszonyok voltak, egyik ügyesebb asszony vezetésével imádkoztak s közben énekeltek, halotti énekeket.

Virrasztáskor azablakban gyertyát égettek.

Régen adtak pálinkát is a virrasztóknak.

Rendszeren éjjelig virrasztottak, akkor a távolabblakók hazamentek, csak a közeli rokonok, meg szomszédok maradtak ott, ők is inkább csendesen imádkoztak.

Azt tartották, hogy nem szabad a virrasztóban elaludni, mert aki elszunyád, az rövidesen meghal.

Szendrey Akos

1960-61.

Táska, Somogy m. 6

Palkó Mártonné. 57. é.

Temetés

A halottas házban régen nem volt szabad tüzet gyújtani, rendszeren a szomszédban vagy valamelyik közel lakó rokonnál főztég megkasz enni-valót.

Amíg a halott a háznál volt, nem separték ki a szemetet.

Amikor elkészítették a halottat, letakarták lepedővel, újabban szemfedővel, akkor jöttek a halottnézők. Rendszeren feltakarták a szemfődelet és megnézték a halottat, valamit imádkoztak.

Azt tartották, hogy ha valaki fél a halottól, fogja meg a nagylábujját, akkor nem fog félni tőle.

Azt tartották, hogy nem jó a halottas ház ablakán benézni, mert sárgaságot kap az ember.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 7
Palkó Mártonné, 57.é.

Temetés

A mosdatás után felöltöztették halottat. Rendesen meg volt már előre mondva, hogy hogyan öltöztessék fel. A férfiakra régen inget és gatyát adtak. Az asszonyokat rendesen esküvői ruhájukban temették el.

A fiatal lányokat fehér ruhába öltöztették, néha koszorút is tettek a fejére virágból.

A koporsót a ház közepére, a két ablak közé állították fel s oda tették, bele helyezték a halottat. Két kezét összekulcsolták, az asszonyok, lányok kezére rózsfüzért tettek, az öregeknél imádságos könyvet.

Régen úgy mondták, hogy az öregeknek a pipájukat is melléje tették, hogy ott legyen kéznél a másvilágon.

Csizmát vagy cipőt nem huztak a halott lábára, csak harisnyát.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 8
Palkó Mártonné, 57.é.

Temetés

Ha már bekövetkezett a halál,akkor valaki a rokonok közül befogta a halott szemét.Ha felnyitott a szeme,akkor azt mondták,vár valakit maga után.A halottnak az állát kendővel felkötötték.

A halottat hideg vízben megfürösztötték.A fürösztő vizet olyan helyre öntötték,ahol senki sem járt,mert ha valaki belelép,az sárgaságot kap.

A férfiakat megborotválták.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 19
Palkó Mártonné, 57.é.

Temetés

Általában azt tartották, hogy a haldokló nem tud tollas párnán meghalni, ezért régen letették a földre, szalmára fektették. Szokásban volt, hogy gyertyát gyújtottak s azt adták a kezébe, ha tudta tartani, ha nem, akkor valaki fogta a hozzátartozók közül. A többiek imádkoztak, a rózsafüzért mondták, meg a haldoklók imádságát. Amikor bekövetkezett a halál, akkor fenesen kinyitották az ablakot, úgy mondták régen, hogy ez azért kell, hogy a lélek el tudjon szállni. A haldoklót nem szabad siratni, mert akkor nehezebben hal meg, még az is megtörténik, hogy napokig kinlódik. A haldoklóhoz eljött a rokonság, meg az is, aki valami miatt neheztelt rá vagy épen haragban voltak, hogy ne váljanak el haragban.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 10
Palkó Mártonné, 57. é.

Temetés

Haláljóslás: Pál napján pogácsát sütöttek úgy, hogy minden pogácsába beleszurtek egy kis tollat s akinek a tolla elégett a kemencében, az meghalt, annak a halálát jelentette. Ha a lakodalmás menet temetéssel találkozott, akkor az egyik, vagy a vőlegény, vagy a menyasszony hamarosan meghalt.

Luca napján szöszből csináltak kis bábukat, mindenkinek a házbeliek közül s maggyújtották, akié leghamarabb eldült, az hal meg leghamarabb.

Esküvőkor, aki felé eső gyertya ég le hamarabb, az fog előbb meghalni.

Szendrey Akos
1960-61.

11
Táska, Somogy m.
Palkó Mártonné, 57.é

Temetés

Halál jelek: a kutya orrár felfelé tartva vonyit,
ha a ház felett kúvik szól,
ha a kutya gödröt és a ház mellett,
ha az égen egy csillag leszalad,
ha a halálpillangó beszáll a házba s ott röpköd,
ha az asszony fésülködés közben kihagy egy fürtöt,
ha a tyúk kukorékol,
ha megreped a szoba földje.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m., 12
Palkó Mártonné, 57.é.

Születés

Régen szokásban volt, hogy a gyerek körmét egyéves koráig nem vágták le, egyesek úgy mondták, hogy nem vágták, hanem lerágták. azt mondták, különben tolvaj lesz belőle.

A haját sem nyirták le.

Ha nehezen tanult meg járni, akkor koldustól kértek kenyeret s azzal etették meg.

Nem jó átlépni a gyereket, mert nem nő meg.

Tükörbe nem jó néznetni a gyereket egyéves kora előtt, mert meghal.

Szendrey Ákos
1960-61.

Táska, Somogy m. ¹³
Palkó Mártonné, 57. é.

Születés

A csecsemőt sohasem szabad magára hagyni, rendszeren úgy tették le az ágyba, az anya mellé, hogy a gyerek belül volt. Az öregek azt mondták, ez azért kell, mert így a gonoszok nem férhetnek hozzá és nem cserélhetik ki.

Ha az anya leszállt az ágyrólés kiment a szobából, akkor valami tárgyát tettek a helyére vagy pedig a rózsafüzért,

Azt is megtették régen, hogy amikor a gyerek az anya mellett feküdt, éjszakára a pólyamadzagot fogta az anya vagy pedig magához kötötte, hogy a rosszak el ne vihessék mellőle.

Szendrey Akos
1960-61.

Palkó Mártonné, 57. é.¹⁴
Táska, Somogy m.

Születés

Nagyon ügyeltek arra, hogy a gyereket meg ne verjék szemmel.

Ilyenkor a gyerek sirdogált állandóan, nyugós volt.

Hogy ne verjék meg szemmel, bal kezére piros szalagot kötöttek, mert akkor a rontó szeme azon akadt meg legelőbb.

Gyöngy karperecet is tettekma kicsi kezére.

A szemmel vert gyereket szenes vízzel mosták le és a vizet az ereszet-be öntötték, olyan helyre ahol nem jár senki.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 15
Palkó Mártonné, 57.é.

Születés

Régen rendszeresen úgy egyéves korában választották el a csecstől, néha tovább is tartott. Ha elapadt a tej, akkor már korábban is ételre fogták, eleinte cukrozott vizes tejet adtak neki.

Szokásban volt régen, ha a gyerek sokat sírt, nem akart aludni, akkor mákot tettek vászonzacskócskába s azt adták a gyerek szájába.

A gyereket rendszeresen gyümölcséréskor választották el.

Gondoskodtak arról is, hogy ha elválasztották a gyereket, az anya teje is elapadjon, ezért lekötötték a csecset.

Elválasztáskor az anya kevesebbet evett, különösen pedig keveset vagy semmit sem ivott.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 16
Palkó Mártonné, 57.é.

Születés

Nem szabad a gyerekágyas asszony ágyára ülhi, mert ezzel elvihetik a tejét, elapad a teje.

A földre sem jó cseppenteni a tejit, mert akkor is baj lehet a követé kezmenye, elapad a tej.

Régen sokáig szoptatták a gyereket, már járni is tudott és még mindig ment szopni, mert azt tartották, hogy amig az anya szoptat, addig nem lehet másik gyerek.

A szoptatás előtt az anya megnyálazta a csecsbimbót, mert azt tartották akkor jobban beveszi.

A szoptatás nem volt időhöz kötve, hogyha sirt a gyerek, akkor megszoztatták.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 17
Palkó Mártonné. 57é.

Születés

Régen, úgy mondták el az öregek, hogy a földön szültek, szalmát hintettek a földre s ott guggolva szülték meg a gyereket.

A szülőszéket nem ismerték.

Ha nehezen ment a szülés, nem akart jönni a gyerek, akkor a bábaasszony megkenegette az asszonyt.

Régen füstölték is a nehezen szülő asszonyt, nem emlékszem már rá biztosan mit mondtak, de úgy hiszem köménymaggal.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 18
Palkó Mártonné. 57. é.

Születés

Az állapotos asszonynak sokmindenre kellett ügyelni, hogy kárt ne okozzon a születendő gyerekeknek.

Nem volt szabad eltszadni hogy viselős, mert azt hitték, akkor nehezen tanul meg beszélni.

Halottat nem szabad megnéznie, mert halovány lesz a gyereke és ijedős. Dörgéskor, villámláskor keresztet vet az állapotos.

Állapotos asszonynak nem szabad gyereket keresztelőr vinni, mert az egyik gyerek nem marad meg.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 19
Palkó Mártonné. 57. é.

Születés

Hátra volt még régen az avatás. Mikor a szülőanya már olyan erősnek érezte magát, hogy kitudott menni a házból, akkor a bába meg a keresztanya kíséretében elmentek a templomba, ahol a pap megáldotta a fiatal anyát. Régen körül vezették az oltár körül s a kisgyerek fejét az oltárhoz simitották.

Ezt követte azután egy kis ebéd, amin már csak a közvetlen érdekeltek jelentek meg.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 20
Palkó Mártonné, 57.é.

Születés

Régen szokásban volt, hogy a komák, rokonok mindennap vittek ennivalót a gyermekágyasnak, rendszeren annyit vittek, hogy az elegendő volt az egész családnak.

A keresztelőlakomára a bábs hívta meg az érdekelteket, hivatalosk voltak a komák, közeli rokonok, szomszédok.

Régen nagy keresztelő lakomák voltak, volt mindenféle enni-innivaló, még a zenészek is előkerültek és táncal fejezték be.

De már ezek lekoptak, elmaradtak, nincsen más jelen csak a legközelebbi hozzátartozók meg a keresztanya.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 21
Palkó Mártonné, 57. é.

Születés

Régen harmadnap vagy még később volt a keresztelés, amikor már az anya is részt vehetett benne. Manapság már azonnal megtartják a keresztelőt. különösen ha gyenge a gyerek és félnek, hogy nem marad meg.

Régen több komát is hívtak a keresztelőbe, ma inkább csak egyet hívnak. Rendesen mise után viszik be a gyereket s akkor keresztelnek.

Keresztelőről hazaérkeznek, akkor a gyereket egy pillanatra betették az ágy alá, hogy jó alvó legyen.

A keresztanya azzal köszöntött be, hogy "pogányt vittünk, keresztényt hoztunk.

A keresztanya azután az apának adta át a kisgyereket, az meg letette a felesége mellé.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 22
Palkó Mártonné, 57.é.

Születés

A kisgyereket rendszeren esővizben fürösztí meg a bába. A lány fürösztővizébe libalábat tettek, hogy ne legyen fázós, libabőzs.

A fürösztővizbe csöppentettek egy kis szenteltvizet.

Fürösztéskor a gyerek szájába cseppentettek egy csöpp vizet, hogy a szája mindig tiszta legyen.

A fürösztővizet nem öntötték ki napnyugta után, mert akkor megronthatták volna. A vizet olyan helyre öntötték, ahol senki sem jár, mert az is ártalmas lehetett a gyerekre.

Napnyugta után a gyerek pelenkáját sem volt szabad kinn hagyni a szabadban, mert azzal is megronthatták a csecsemőt.

Szendrey Akos
1960-61.

23

Táska, Somogy m. 23
Palkó Mártonné, 57.é.

Születés

Ha a gyerek foggal születik, táltos lesz belőle. Régen azt mondták, hogy a bába titokban kiszedte a fogát, hogy ne legyen táltos. Aki burokban születik, az szerencsés lesz. A burkot el szokták tenni, s amikor iskolába megy, akkor adták oda a gyerekeknek, hogy oldozza szét. Ha meg tudta csinálni, azt mondták, hogy ügyes, okos lesz az életben. Azt tartották, hogy a pénteken született gyerek szerencsés lesz.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 24
Palkó Mártonné, 57.é.

Születés

Ha kettős csümölcsöt eszik az állapotos asszony, iker gyereke lesz.
Nem szabad az állapotos asszonyt semmivel sem megdöbni, mert ami a testéhez ér, olyan jel lesz a gyerek testén, ezért nem szabad gyümölcs-
csel megdöbni.

Nem szabad kutyához rugni az állapotos asszonynak, mert a gyereke
szőrös lesz.

Nem szabad az anyának tökötlolpni, mert akkor kopasz lesz a gyereke.

Szendrey Akos
1960-61

Táska, Somogy m. 25
Palkó Mártonné, 57.é.

Születés

Külső jelekből következtetnek arra, hogy fiu lesz e vagy leány.

Fiu születik: ha gombostüt talál az asszony,

ha hegyes az asszony hasa,

ha savanyut kíván enni,

ha ujévkor bikabornyut lát először,

Lány lesz : ha varrótüt lel az asszony,

ha édeset kíván enni,

ha lapos az asszony hasa,

ha foltosodik az arca,

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 26
Palkó Mártonné, 57.é.

Állattartás

Ha azzal rontották meg a tehenet, hogy fejés közben vizel, akkor régen azt csinálták, hogy egy csizmába vizeltettek az állattal és a csizmát felakasztották füstölőre. Akkor a rontónak meg kellett jelenni, oda kellett menni, mert különben ő sem tudott vizelni. Akkor ha odament, akkor már megtudták azt is, hogy ki rontotta meg a tehenet és többet már nem volt ereje rontani.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 27
Palkó Mártonné, 57.é.

Állattartás

A megrontott tejnek nincsen föle, megbűdösödik.

Régen sokan értettek hozzá, különösen az öregebb asszonyok, hogy hogyan kell megtudni, ki volt a rontó, ki rontotta meg a tejet. A forró tűzhelyre teszik a tejes edényt a megrontott állat tejével s amikor az már forr a tűzhelyen, akkor késsel elkezdik szurkálni. Akkor egyszer csak hallják, hogy jajgat valaki odakinn, hogy hagyják abba, ne szurkálják, mert az neki nagyon fáj. Nem szabad abba hagyni, mert ha abbahagyják, nem javul meg a tehén. Szurkálják tovább is, mert akkor aztán többet nem tud rontani a boszorkány. Mondták is, hogy egy öregasszonynak, ez volt a rontó, összevissza volt szurkálva a háta.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Sonogy n. 28
Palkó Mártonné, 57.é.

Állattartás

Este, naplemente után nem szabad tejet kiadni a háztól, mert akkor megromtják a tehenet, megromlik a teje. Ha mégis kiadnak tejet, akkor egy csipetnyi só t tesznek bele, akkor nem lehet megromtani.

Amikor fejés után kihozza a gazdasszony vagy aki fejte a tehenet, szóval aki kihozza a tejet a fejőedényben, rendszeren letakarta a kötényével, mert így nem tudták megromtani a tejet, megigézni a tehenet.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 19
Palkó Mártonné, 57.é.

Állattartás

Tavasszal szent Györgykor hajtották ki először a legelőre a marhákat. Ilyenkor nagyon veszélyesek voltak a boszorkányok s ha nem védekeztek ellene, akkor biztosan megrontották az állatokat.

Már kora hajnalban tüskés ágakat tettek az istálló ablakába, ajtajába, hogy azzal riasszák el a rontókat. Fokhagymával kenték be keresztalakban az ajtót, mert azt tartották, hogy a fokhagyma elűzi a gonoszokat. Az istálló küszöbre fejszét tettek s azt az állattal átléptették. Tojást is tettek az ajtó eleibe s azt a pásztornak kellett felvenni s azzal végig kellett húzni az állatok hátát, hogy jól hiszzenek majd a legelőn.

Volt úgy hogy még nem volt arra való idő, hogy az állatot kihajtsák a legelőre, akkor is kihajtották Györgykor, legfennebb egy kis ideig maradtak kinn s aztán behajtottak, mert az is baj volt, ha nem hajtották ki ezen a napon.

Szendrey Akos
1960-61.

Palkó Mártonné, 57.é.
Táska, Somogy m.

30

Állattartás

A tehenet nagy becsbentartják, nagyon ügyeltek rá, hogy meg ne rontsák, el ne veygék a tejét. Ezért különböző eljárással igyekeztek megelőzni a bajt, védekezni a rontás ellen.

Általánosan elterjedt hit volt, hogy nem szabad a kenyeret késsel aprítani a tejbe, mert akkor kirepedezik a tehén tőgye.

Hogyan viselkedik a tehén, ha megrontották? Mindenekelőtt nyugtalan, nem engedi lefejni a tejet, rug, állandóan mozog ideoda, fejés közben vizel.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 31
Palkó Mártonné, 57.é.

Igézés

Van olyan asszony, meg ember is, aki megveri a gyereket szemmel. Nemcsak a gyereket verik meg szemmel, hanem a kis csikót, borjut, meg a kis csirkét is. Akkor a gyerek olyan bágyadt lesz, nincsen étvágya. Ha nem ügyelnek rá, akkor még nagyobb baj is lehet belőle.

Általában azok szoktak szemmel verni, akiknek összenőtt, bozontos szemöldökük van.

Van olyan ember aki nem is tudja, hogy szemmel ront, de aki tudja, az igyekszik arra, hogy ne nézzen azonnal a kis gyerekekre, amikor belép a házba, inkább felnéz először s csak azután pillant a gyerekekre. De meg az ilyen elől el is szoják dugni a gyereket.

Szendréy Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 32
Palkó Mártonné. 57. é.

Hogyan védekeznek az igézés ellen?

Gondolnak is arra előre, hogy a gyereket meg verhetik szemmel, ezért szoknak védekezni ellene. Piros szalagot kötnek a gyerek hajába, vagy a nyakára, karjára kötik, hogy arra nézzen először a rontó, ha bejön a házba. Gyöngyöt is kötnek a gyerek karjára. Leggyakrabban azt szokta tenni a rontó, hogy megköpködi a gyereket háromszor és azt mondja neki, te csunya. Csinálták azt is, hogy pénzdarabot varrtak a fejkötőbe. Hallottam azt is, hogy valamit mondtak magukban, ha ilyen szemverő jött a házba, de már nem emlékszem rá, hogy mit kellett mondani.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 33
Palkó Mártonné, 57.é.

Hogyan gyógyítják a szemberést?

Ha már az igéző megvertexszemmel a gyereket, akkor rendszeren kértek tőle hajat és azzal füstölték meg a gyereket, az asszonynak a kötőjéből is kértek egy darabkát és azzal füstölték meg a gyereket. De csináltak fürdőt is, de már nem tudom pontosan, hogy miket tettek a fürösztő vizébe. Volt benne a temetőből sirról hozott föld, meg tisztesfü. Háromszor fürdették a gyereket, este, hajnalban, meg dél előtt, úgy délfelé. A vizet nem szabad volt olyan helyre önteni, ahol jártak, szóval valami félreeső helyre kellett önteni. Megitatták a gyereket azzal a vízzel, amivel a kenyeret lemosták.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 34
Palkó Mártonné, 57.6.

Szenesviz.

A hozzávaló vizet olyankor kell hozni, amikor még a madár nem repült át felette, tehát kora hajnalban. A vizet egy bögrébe teszik és két szalmaszálat tesznek keresztbe rája. Akkor azután vesznek a tüzhelyből egy szem parazsat, beleejtik a vízbe s azt mondják: Kalap alól jöttél, kalap alá menj. Akkor bedobják a második szenet s mondják: pártá alól jöttél, pártá alá menj. Majd meg a harmadik szenet s akkor mondják: fejkötő alól jöttél, fejkötő alá menj. Nagyon ügyelnek a szénre, ha nem megy le a bögrében a széndarab, akkor nincsen megverve szemmel, de ha lemegy, akkor baj van, különösen ha mind a három széndarab leszáll a vízbe. - A vízzel azután megmossák a beteg homlokát, szive táját, egy kicsit meg is itatnak vele. A maradék vizet rendszeren az ajtó sarkára öntik.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 35
Palkó Mártonné. 57. é.

Váltott gyerek.

A boszorkányok kicserélték a gyereket, különösen ha az szép volt, egészséges és akkor otthagyták a maguk gyerekét. Ez rendszeren olyan nagyfejű, nagyhasu volt, nem fejlődött rendszeren. Az öregek azt mondták, hogy meg lehet akadályozni a cserélést, ha az anya sohasem hagyja magára a gyereket vagy a pólyakötővel oda köti a kicsit a karjához. Akkor nem tudják kicserélni a gyereket.

Ha magára hagyják az ilyen gyereket egy kis bögrével és nagy kanállal, akkor megszólal s azt mondja: kicsi csupor, nagy kanál,ilyent még nem láttam.

Visszaszerezni ugy lehet az igazi gyereket, hogy az anya befűt a kemencébe, a cserélt gyereket ráteszi a sütőlapátra s ugy tesz, mintha be akarná dobni a kemencébe. Akkor nagy zugás hallszik a kéményben és egyszerre ott van az igazi gyerek, a boszorkány visszaadja s elviszi a maga satnya gyerekét.

Szendrey Akos
1960-61.

Palkó Mártonné, 57. é.
Táska, Somogy m. ³⁶

Boszorkány

Régen sok boszorkány volt, aztán ha valaki meg akarta tudni, hogy ki a boszorkány a faluban, akkor lucaszéket készített. Ugy hallottam én, hogy minden darabját más fajta fából kellett kifaragni. Volt a széknek a lapja, meg a négy lába s a négy lábat összekötő fácska, az is volt négy darab, összesen kilenc darab fából. Luca napján kellett elkezdni csinálni, mindennap kellett rajta faragni valamit s karácsonyra lett készen. Akkor elment vele az illető az éjféli misére, urfelmutatáskor ráállott a székre és meglátta a boszorkányokat, mert egyik se fordult az oltár felé, hanem hátrafelé nézett. Akkor aztán igyekezni kellett, hogy gyorsan hazaszaladjon és elrejtse a széket, meg mákot szórt maga mögött, mert a boszorkányoknak össze kellett szedni a mákot, csak akkorcszaladhattak utána. Ha elérték volna, darabokratépik. Ma már tudja nem csinálnak ilyen bolondot.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 37
Palkó Mártonné, 57.é.

Hallottam ám azt is, hogy hogyan lehetett valaki boszorkány. Nagy ára volt annak, mert eladta magát az ördögnek. Azt is mondták, hogy saját vérével írta alá a szerződést s akkor már többet nem eresztette el az ördög. Na hát aki ilyen boszorkányakart lenni, az kiment szent György napkor a keresztuttra. Ott egy várat kerített magának, szentelt krétával kőrt húzott maga körül, innen aztán nem lépett ki, mert különben szétszaggatták volna a rosszak. Először jött egy nagy vasas szekér, teli ördögökkel. Ugy ment, hogy eltapossa, de elment a feje felett. Aztán jött egy ördöglovas, egyenesen neki hajtott, de az is elment felette. Most azután egy nagy malomkő ereszkedett le a feje felett, cérhaszálon függött. Az illető csak reszketett alatta. De ha mindezeket kiállotta, akkor már az ördögé volt, boszorkány lett belőle.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy n. ³⁸
Palkó Mártonné, 57.é.

Boszorkány

Szent György nap éjjelén mentek ki a boszorkányok harmatot szedni. A boszorkány lepedőt terített magára és vitt magával valami edényt, csuprot is. Leginkább a buzaföldekre mentek, ott azután végig huzta a lepedőt a harmatos buzán és a vizet belecsavarta a csuporba. Amikor már megtöltötte, akkor hazament. De arra ügyelt, hogy ne a saját buzaföldjén csinálja a mesterségét. Mert úgy hallottam, hogy ezzel megrontotta azt a termést. Az így megszedett harmattal azután pogácsát készített s azt megetette a tehenével, akkor annyi teje lett a tehénnek, hogy nagyon sok.

Szendrey Akos
1962-61

Táska, Somogy m. ³⁹
Palkó Mártonné, 57.é.

Boszorkány

A boszorkányok nagy mulatságot is rendeztek. Akkor seprüre, lapátra, pemétre ültek s úgy mentek a szentgellért hegyre. Ott már főzték az ennivalót, meg ittak is utána. Azután táncra kerekedtek. Csak úgy zugott a levegő, amerre szálltak, ugrándoztak. Ha valakit ilyenkor oda tudtak kapni maguk közé, azt megtáncoltatták, meg elvitték messzire s ott letették úgy, hogy harmadnapra talált haza, akkor is úgy ki volt fáradva, hogy alig tudott beszélni.- Amikor azután a kakas elkukorékolta az éjfelet, akkor megint lapátra, seprüre kaptak a boszorkányok és mentek hazafelé.

Boszorkány

A teheneket féltették nagyon a boszorkányoktól, mert elvette a tehen tejét, csak rugott, meg hűgözött, de nem adott tejet. Akkor aztán azt csinálták, hogy vettek egy patkót, megtüzesítették és beletették az itató vályuba, azután pedig el kezdték verni a patkót egy csipkeággal. Azt elfelejtettem mondani, hogy a patkóra öntöttek egy pár csepp tejet. Ugy mondták az öregek, hogy jött is azután az a boszorkány, aki megrontotta a tehenet és kért valamit, hogy kölcsönbe adjanak neki. De be se volt szabad engedni, adni sem volt szabad semmit, mert akkor nem volt érvényes adolog. Másnap meg hallották, hogy egy öregasszony nagyon beteg, csupa véres a teste. Az volt a boszorkány, aki megrontotta a tehenet, de meg is jött azután a teje a tehennek.

Szendrey Akos
1960-61.

Palkó Mártonné, 57.é. 41
Táska, Somogy m.

Boszorkány.

A Nagyberekben volt olyan tisztás hely, amikor még ott nagy víz volt, ezen a tisztáson gyülekeztek össze a boszorkányok. A hét határból jöttek össze. Ott tanították egymást a tudomá nyra, hogyan kell rontani embert, állatot. Azután meg nagy mulatozást rendeztek, táncoltak, ettek ittak. Ha ilyenkor valaki közéjük kerekedett, azt is megtáncoltatták, alig birt megszabadulni.

A boszorkányok az összejövetelre seprőn lovagoltak, de volt úgy hogy emberen is. Csak úgy szögüldöttek a levegőben.

Szendrey Akos,
1960-61.

Táska, Somogy m. 42
Palkó Mártonné, 57. é.

Boszorkány

A boszorkányok összejövetelére emberen is lovagoltak. Régen történhetett, még a nagyanymtól hallottam, hogy volt a faluban egy kovács és annak volt két segédje. Az egyik folyton csak sápadozott, egyre gyengébb, betegbb lett. Végre a barátja kérésére elmondta, hogy a boszorkány rajta lovagol az összejövetelre, kantárt vág a fejéhez és ő lóvá változik s úgy lovagol rajta. Azt mondta a barátja, vigyázz, majd én fekszem a helyedre és úgy is lett. Éjfélkor jött a boszorkány, hozzá vágta a kantárt s már rá is ült s repültek a levegőben. Egyszer csak leszállott, a boszorkány kikötötte a lovat, mást tudniillik a lóvá tett legényt s ő elment mulatni a többivel. Mikor vége volt a mulatságnak, jött visszafele a boszorkány. De a legény sem volt rest, ledörgölte a fejről a kantárt s amikor a boszorkány odaért, hátulról hozzávágta a kantárt. Most a boszorkány változott lóvá, a legény meg ráült s meg sem állott a kovácsműhelyig. Kikötötte a lovat és hívta a mestert, hogy itt van egy ló, meg kell patkolni. Tüzesítették a vasat, a ló meg csak rázkódott, mintha akarna valamit mondani. Ráverték mind a négy lábára a tüzes

vasat s akkor azután elengedték. Reggel arra ébred a kovács mester, hogy az asszony nagyon jejjgat, de nem akarta közel engedni a férjét. Végre is feltakarta a dűnyhát, akkor látja a mester, hogy a feleségének mind a négy lábán patkó van, őt patkolták meg az éjjel. Így tudta meg, hogy a felesége boszorkány.

vasat s akkor azután elengedték. Reggel arra ébred a kovács mester, hogy az asszony nagyon jajgat, de nem akarta közel engedni a férjét. Végre is feltakarta a dunyhát, akkor látja a mester, hogy a feleségének mind a négy lábán patkó van, őt patkolták meg az éjjel. Így tudta meg, hogy a felesége boszorkány.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Senogy m. 45
Palkó Mártonné, 57.é.

Boszorkány

A boszorkány nem vihette el magával a tudományát, át kellett azt adni valakinek. Addig nem is tudott meghalni, míg át nem adta a tudományt. Ez úgy történt, hogy valakivel kezét fogott, akinek át skarta adni s ezzel már az övé is lett a tudomány. De nem mindig akadt olyan, aki átvette volna az ördögi tudományt, akkor nagyon keservesen kinlódott. Ha már senki sem akadt, aki átvegye, akkor seprőt adtak a kezébe s a seprőt azonnal beledobták a kemencébe, hogy ott égjen el. El is égett s akkor a boszorkány is megszabadult a kinjaitól. Amikor a seprő égett, nagy kiabálás hallatszott a kemencéből, jajgatás.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 45
Palkó Mártonné. 57. é.

Boszorkány

A boszorkány megnyomta az embert, rátelepedett az ember mellére és nyomta azt hitte hogy megfullad. Ilyenkor rendszeren macska alakjában jött le a házba s ugy nyomta az embert. Azt mondták, hogy ugy lehet megszabadulni tőle, ha kirántja az ember visszakézből balkézze a gatyamadzagot s ráteszi a kilincsre. Akkor nem tud kimenni, hirtelen átváltozik mindenféle alakba, csak hogy kimeneküljön. Azt is mesélték, hogy szalmaszállá változott, akkor az ember nekiesett a fejszével s kezdte vagdalni. Egyszerre eltűnt, másnap hallották hogy az egyik szüle összevissza vagdalva fekszik nagy betegen. Mert hogy ő volt a boszorkány, aki nyomta az embert.

Szendrey Akos
1960-61.

46
Tásza, Somogy m.
Palkó Mártonné, 57. é.

Boszorkány

Szent György napjának előestéjén nagyon veszélyeseknek tartották a boszorkányokat. Ilyenkor minden rosszat elkövettek, akit csak tudtak megrontottak. De különösen veszélyesek voltak az állatokra, marhákra. Ezért csinálták azt, hogy csipkeágakat tettek az istálló ajtóra, meg az ablakára, Fokhagymával keresztet húztak az istálló ajtajára. Mert ha ezt nem tették, bizony megrontották az állatokat.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 47
Palkó Mártonné. 57. é.

Boszorkány

Meg tudták a boszorkányok azt is csinálni, hogy összehozták a fiatalokat, meg el is tudták választani egymástól őket. Ha a leány nagyon meg akart fogni magának egy legényt, akkor szent György napkor fogott egy békát, beletette egy uj csuporba s lekötözte, de lukakat szurt bele. Hát valami vászonzélelével kötözte le. Beletette egy hangyabolyba. Nehány nap múlva elment, kivette. De amikor betette, gyorsan elszaladt, mert nem szabad volt meghallani a béka sivitását, amikor a hangyák nekiestek. Mert akkor megsiketült volna. Akkor talált benne két csobtocskát. Az egyik olyan volt, mint a gereblye, azzal ha meghuzta a legényt, akkor nem tudott a lánytól elszakadni. A másik meg hegyes volt, ha azzal megszurta a legényt, akkor többet feléje se ment.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 48
Palkó Mártonné, 57.é.

Boszorkány

A boszorkányok mindenféle alakba tudtak változni. Leginkább fekete kutya, vagy macska alakját vették fel.

Egy legény ment hazafelé, de már sötét éjszaka volt. Későn ment, mert egy lánynál volt. Egyszer csak elébe ugrik egy fekete kutya. A botjával el kezdte ütni, de mindig félre ugrott. Egyszer csak eszébe jutott, hogy mit hallott az ilyenekről. Hirtelen bal kezébe fogta a botot s úgy szózott oda a kutyának. Akkor már elérte s a kutya is elszaladt, de közben emberi hangon azt mondta, hogy "szerencséd hogy tudtad, mit kell csinálni, különben szét téptelek volna". Akkor egyszerre eltűnt a kutya.

Szendrey Ákoss
1960-61.

49
Táska, Somogy m.
Palkó Mártonné, 57.é.

Állatlan ló

Egy legény éjszaka ment hazafelé. A temető mellett kellett elmennie. Egyszer csak valami elkezdte lökdösni. Odaért hozzá, megfogta, hát egy ló volt, ahogy tovább tapogatta, érezte, hogy nincsen a lónak álla, alsó állkapcsa. Mindjárt tudta, hogy mivel van dolga. Ott hagyta s gyorsan ment tovább. De a ló csak ment utána és lökdöste. A legény már nem volt se eleven, se holt. Odaért a házak kapujához, gyorsan belépett. A ló megállott s azt mondta: "szerencséd, hogy nem ültél fel a hátamra, mert elvittelek volna a pokolba." Azzal nyertett egyet s hangtalanul elvágatott, eltűnt. A legény meg majd beesett a házba.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. JD
Palkó Mártonné, 57.é.

Boszorkány

Nagyon féltették a kis gyerekeket a boszorkányoktól. Mert ha nem ügyeltek rá, akkor a boszorkány kicserélte a gyereket, elvitte a szép kis gyereket s ott hagyta a magáét. Ez olyan szörös aszott jószág volt, hogy rossz volt ránézni, csunya is volt nagyon.

Hogy a boszorkányok el ne vigyék a kis gyereket, nagyon kellett rá ügyelni, nem volt szabad magára hagyni. Ha az anyának ki kellett menni, akkor piros szalagot tettek a pólyásra, vagy rátette az anya a rózsafüzérét, Az ajtóba két seprüt tettek keresztbe. Fokhagymát is kötöttek a lepedőbe, mert annak a szagát nem bírta a boszorkány.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. ⁵¹
Palkó Mártonné, 57.é.

Váltott gyerek.

Ha már a boszorkány elcserélte a gyereket, akkor is vissza lehet tőle szerezni, csak kellett tudni a módját.

Az anya befűtött a kemencébe s akkor fogta az aszott gyereket, rátette a sütőlapátra s úgy tett, mintha be akarná dobni a kemencébe. Akkor ott termett azonnal a boszorkány, elkapta a gyereket és visszaadta az elcserélt gyereket.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. ⁵²
Palkó Mártonné, 57.é.

Lidérc

Az ördöggel köt szövetséget az is, aki lidércet nevel. Egy fekete jércének első tojását kell megszerezni s azt a hóna alatt költeti ki az ember. Kilenc napra kel ki s akkor olyan nyiszlett jószág buvik elő. Mindig valami munkát kell neki adni, mert ha nem ad neki munkát az ember, akkor megharagszik. Azt mondták valakire régen, ha hirtelen meggazdagodott, hogy lidérce van. Gazdájának az első falatot mindig a lidércnek kellett adni. Csak úgy lehetett megszabdulni tőle, ha valami lehetetlen feladatot adtak neki, pl. kötéllal hozzon fel homokot a folyóból. De el lehetett hagyni a keresztuton is éjfélkor, akkor visszamegy az ördögök közé, ahonnan jött.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 53
Palkó Mártonné, 57.é.

Lidércláng

Mocsárlángnak is mondják, leginkább a Nagybereken látták, hogy itt is ott is fellobbant a láng. A régiek azt mondták, hogy kincs van ott, az lángolt fel. De féltek is tőle, mert úgy hitték, hogy ha utána megy az ember, mindig csalógatja. Addig csalogatta, amíg becsalta a mocsárba és az ember ott veszett. Az óvatos emberek inkább másfelé vették az útjukat, csak hogy megszabaduljanak tőle.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 54
Palkó Mártonné. 57. é.

Kincs

Sokat meséltek régen a törökkelásott kincseiről, amikor kiverték őket Somogyból, sokan elásták kincseiket, amiket itt raboltak össze s azt gondolták, hogy majd később visszajönnek érte. De úgy látszik elpusztultak és soha nem jöttek vissza. Mesélték ugyan azt is, hogy egyszer régen megjelent egy idegen ember s a határban mindenfelé mászkált, ásogott itt is ott is. Kereste az őregapja elásott kincsét, de nem találta meg.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. ✓
Palkó Mártonné, 57.é.

Kincs

Egy ember megálmodta, hogy a kereszturi határban van egy nyárfa liget s ennek a közepén nagy kincs van elásva. Összebeszéltek a komájával, hogy azt megássák s mindketten gazdag emberek lesznek. Ki is mentek egy éjszaka és elkezdtek ásni. Már derékig állottak a gödörben, amikor koppant egyet az ásó. Nagyot káromkodott a koma, hogy most már megvan a kincs, abban a pillanatban elsülyedt a kincses láda és ők maguk is alig tudtak kimenekülni a gödörből. Hiába keresték azután már, eltűnt az örökre.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy m. 56
Palkó Mártonné, 57. é.

Garabonciás

A garabonciásról azt mondták, hogy foggal született gyerekből lesz. Olyan erős, hogy mindenkit lever. Rongyos, piszkos ruhában, de kerüli az embereket. Rendesen a falu szélén levő házakba megy be s ott kér tejet enni, mást nem eszik. Nagyon nagy baj lett abból, ha nem adtak neki tejet vagy különösen ha eltagadták, hogy van. Mondta is, megbánják ezt még. Olyan vihart támasztott, hogy csak úgy szedte le a házak tetejét. A garabonciás meg ott lovagolt fenn a sárkányon s a sárkány farkával meglegyintette azt a házat, ahol nem adtak tejet. Ma már nem hallani róla, pedig egy kis eső most is jót tenne, csak azért olyan nagy vihar ne legyen belőle.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogy. ⁵⁷
Palkó Mártonné, 57.é.

Volt egyszer a faluban egy legény, akit mindig nyomott egy macska, ráfeküdt a mellére és nem tudott mozdulni, még szólani sem tudott, csak nyögött. De a macskát nem lehetett látni, azt csak a legény látta. Már nagyon bántotta a dolog és elpanaszolta a barátjának. Egyik este azután elment a legényhez a barátja és várták, hogy mikor jön a macska. Egyszer hallja már a barátja, hogy nagyon nyöszörög a legény. Gyorsan előkapta a gatyamadzagját és bekötötte az istálló ajtaját, mert mondanom sem kell, hogy a legény ott aludt. Akkor aztán előkapta a vasvillát és elkezdte ütni a macskát. Addig ütötte, hogy már ő is elfáradt belé. Akkor aztán kinyitotta az ajtót, levette a gatyamadzagtól a macska kimenekült. De még akkor is csak sziszegett. A legény meg magához tért, de nagyon fáradt volt. Másnap hallották, hogy egy falubeli vén banya - ő volt a boszorkányképében ott járt macska - nagyon beteg. Többet aztán nem is bántotta a legényt.

Szendrey Akos
1962-61.

Táska, Somogym. ⁵⁸
Palkó Mártonné, 57.é.

Boszorkány

Egy asszonyt mindig bántotta, hogy a komaasszonyának egy tehéntől annyi teje van, hogy sok, neki meg kettőtől nincsen a fele se. Egyszer megkérdezte a komaasszonyát, hogy miért van ez. Azt mondta, hogy jöjjön el hozzá este. El is ment az asszony, a komaasszony seprőre ült, őt meg egy piszkafára ültette s úgy mentek, mint a villám, úgy szguldottak a magasban. Így érkeztek meg a gyülekezés helyére. Ott elrémült az asszony, hogy mit lát. Mindenféle ronda állatok voltak ott, kigyók, békák, tüzes bikák és emberi hangon beszéltek. Akkor aztán a főördög odahívta az asszonyt, elébe tett egy könyvet s azt mondta, hogy a vérével írja be a nevét a könyvbe. Az asszony azonban azt írta, hogy Jézus Mária segíts! Egyszerre nagy sötétség támadt, minden eltűnt a szeme elől, ott találta magát egy nagy fa tövében. Harmadnapra ért haza. De nem is akart többet a komaasszonyáról hallani, mindig csak reszketett, ha rágondolt, hogy hol is volt ő.

Szendrey Akos
1960-61.

Táska, Somogym.
Kiss Mihályné, 78.é.

59

Boszorkánypatkolás

Somogy Múzeumi Múzeum
NA - 353
Képtár

Sáriban hallottam, hogy volt ott valamikor egy kovács s annak volt két legénye. Egyformán éltek, egyik azt ette, mint a másik s mégis az egyik legény csak fogyott állandóan és igen fáradt volt, alig tudta megemelni a kalapácsot. Meg is kérdezte a másik tőle, hogy miért olyan sovány? Azt mondta erre a legény: Jaj pajtásom, járnál csak te ott, ahol én, te se lennél különb. Kíváncsi lett a legény, hogy hol jár a barátja. Erre aztán elbeszélte neki, hogy minden éjjel eljön érte valaki s neki mint egy lónak a hátán kell vinni. Isten tudja merre nyargalásik rajta, reggelre csurom víz a háta. A másik legény hallott már valami ilyenfélét s azt mondta, majd ő megfogja a boszorkányt. Odakészített maga mellé éjszakára egy kötőféket s mikor jött éjjelkor a boszorkány balkézével rávetette a kötőféket s a banya lóvá változott. Felköltötte a barátját, hogy patkolják meg a boszorkányt. Ugy is tettek, s a patkolás után elengedték a lovat. Másnap nem kelt fel a kovács felesége, csak nem akart felkelni. A mester megsokalta a dolgot, lerántotta róla a takarót, hát látja ám, hogy a kezén, lábán patkó van. Többet aztán nem is lovagolt meg senkit, sőt hamarosan meg is halt.